

Angela Merkel

De domineesdochter die de machtigste vrouw ter wereld werd

“Mario, wil je een enkele of een dubbele espresso?” Bondskanselier Angela Merkel staat licht voorovergebogen bij het koffieapparaat. De president van de Europese Centrale Bank, Mario Draghi, is in het Bundeskanzleramt op bezoek. “Een dubbele graag, maar zonder melk en suiker, per favore!”.

Hij is niet de enige die van de, op dat moment, machtigste vrouw van de wereld koffie aangeboden krijgt. Haar huiselijkheid valt ook andere bezoekers ten deel. Anders dan andere, veelal mannelijke machtige personen, is Merkel wars van macho gedrag, ijdelheid en dikdoenerij. In haar jeugd heeft ze geleerd bescheiden te zijn en vooral niet op te vallen. Ook tijdens haar politieke carrière toont zij alleen spierballen als het echt niet anders kan. Als Bondskanselier doet ze zelf boodschappen in de super op de hoek en maakt ze zelf graag “Kartoffelsuppe” (aardappelsoep) en pruimentartaart.¹

Wie is deze vrouw, die zestien jaar lang Bondskanselier van Duitsland is geweest? Wat heeft haar aan de top gebracht en gehouden?

Kinderjaren

Angela Merkel wordt op 17 juli 1954 in Hamburg geboren. Haar moeder komt uit Danzig die evenals miljoenen andere Duitsers na de Tweede Wereldoorlog uit het Oosten wordt verdreven. De familie van haar vader is afkomstig uit Poznan. De stad maakt in de achttiende en negentiende eeuw deel uit van Pruisen, na de Tweede Wereldoorlog is Poznan onderdeel van de nieuwe Poolse staat. Voor de grootvader van Angela Merkel, Ludwig Kazmierczak, is dit aanleiding om samen met zijn uit Berlijn stammende verloofde Margarethe naar de Duitse hoofdstad te verhuizen. In 1926 wordt daar Merkels vader als Horst Kazmierczak geboren. In 1930 laat haar grootvader de familienaam in ‘Kasner’ verduitsen.

Merkels vader, die katholiek is gedoopt, stapt in 1940 over tot het protestantisme. Na de oorlog gaat hij evangelische theologie in Heidelberg, later in Hamburg studeren. In de Hanzestad leert hij de studente Engels en Latijn Herlind Jentsch kennen. Zij trouwen en krijgen op 17 juli 1954 hun eerste kind. Het meisje krijgt de naam “Angela”. De latere bondskanselier hecht er veel waarde aan dat men de nadruk op de eerste “A” legt, zoals dat in het westen gebruikelijk is. Berlijners leggen het accent echter op de “e”.

Angela woont maar kort in Hamburg. Vlak na haar geboorte aanvaardt haar vader een functie als dominee in het dorpje Quitzow in de DDR. Als dit in het perspectief van de tijdgeest wordt geplaatst is deze oostwaartse beweging op zijn minst opmerkelijk te noemen. Vooral na de arbeidersopstand van 17 juni 1953 in de DDR, die met behulp van Russische troepen gewelddadig wordt neergeslagen, vluchten miljoenen Oost-Duitsers naar het westen. Tot de bouw van de muur in 1961 verlaten vanaf 1949 rond 2,5 miljoen mensen het land. Volgens haar vader is deze “tegendraadse” stap nodig, zo vertelt Merkel later, “omdat er ook dominees in de DDR moeten zijn”².

¹ Spiegel E-book Angela Merkel, Porträts und Interviews aus dem Spiegel

² Bollmann, Angela Merkel, blz. 23

Enkele jaren later verhuist het gezin naar Templin, een kleine stad tachtig kilometer ten noorden van Berlijn. Angela's vader krijgt daar de leiding over "de Waldhof", een opleidingscentrum voor dominees, dat ook een inrichting voor geestelijk gehandicapten is. Templin wordt haar thuis, de DDR echter nooit haar staat, zoals Merkel later zou zeggen. Zij doet niet mee aan de "Jugendweihe", de inwijding van de jeugd in het communisme. Haar distantie tot het communisme draagt ze letterlijk uit door westerse kleding te dragen, die een tante uit Hamburg haar toestuurt. Ook scoort Angela in het theorievak marxisme-leninisme maar matig, wat iets zegt over haar afkeer van ideologieën en haar pragmatische instelling, die haar als kanselier zo sterk zou kenmerken. Zij is wel actief lid van de Freie Deutsche Jugend (FDJ), waar zij de functie van secretaris van de afdeling agitatie en propaganda bekleedt.

De relatie van Angela met haar vader is niet altijd even makkelijk. Hij is een strenge, veeleisende en eerzuchtige man, die van zijn dochter het uiterste eist. Hij vindt het erg moeilijk Angela (en haar broer en zus) los te laten en te accepteren dat zij haar eigen weg kiest, zeker als die afwijkt van zijn eigen voorstellingen. Terwijl Angela's streven naar innerlijke onafhankelijkheid en haar eigenzinnigheid nu juist "producten" van zijn opvoeding zijn.

De band die Angela met haar moeder had is van een heel andere orde. Zij is bijna het tegenovergestelde van haar man: levenslustig, vrolijk, minder streng, meer met de opvoeding van de kinderen bezig, maar heeft ook de wens dat de kinderen wat bereiken in het leven. Als zelfstandig denkende en handelende vrouw is haar moeder voor Angela het grote voorbeeld. Anders dan in de DDR gebruikelijk is heeft haar moeder een eigen auto, geeft zij aan de volkshogeschool Engelse les en zit zij na de val van de muur voor de SPD in het parlement van het kiesdistrict.

School en studie

1961 is niet alleen het jaar waarin de Berlijnse muur, "der antifascistische Schutzwall" wordt gemetseld. Het is ook het jaar waarin Angela Kasner als zevenjarige naar school gaat. Dat is voor haar een hele stap: anders dan veel van haar leeftijdsgenootjes heeft ze nooit een kinderdagverblijf bezocht. Voor het eerst in haar leven verlaat ze de beschermende omgeving van het gezin. Acht jaar lang loopt zij de twee kilometer van het Waldhof, dat buiten de stad ligt, naar haar school in Templin.

In haar schooltas zit naast boeken en schriften ook de last de dochter van een dominee te zijn. Bij de Kasners thuis worden maatschappijkritische boeken gelezen, heftige politieke gesprekken gevoerd en West-Duitse media gevolgd, zaken die het DDR-regime niet tolereert. Om haar carrière niet in gevaar te brengen doet Angela er maar beter aan hierover op school te zwijgen en vooral niet op te vallen, zo krijgt ze van thuis mee. "Mijn zwijgen was mijn levensverzekering", vertelt ze in haar eerste interview na haar kanselierschap³.

De nadelen die Angela door haar achtergrond met zich draagt probeert ze door prestaties te compenseren. Ze is eerzuchtig en moeiteloos haalt ze goede cijfers voor Duits, Russisch en wiskunde.

Angela Kasner wil haar uiterste best doen, ook haar ouders verlangen dat van haar. De elitaire eisen van haar vader harmoniseren met de praktische overwegingen van haar

³ Interview 7 Juni 2022, Uitgeverij Aufbau Verlag ism Der Spiegel

moeder: de kinderen van dominees moeten beter zijn dan alle anderen om in de DDR hun weg te vinden, examen te mogen doen en tot de universiteit toegelaten te worden. Het lukt Angela allebei.

In 1973, op negentienjarige leeftijd, gaat Angela naar Leipzig om aan de universiteit natuurkunde te studeren. Die studierichting is niet haar eerste keuze, ze had liever lerares willen worden. Voor een domineesdochter is het echter moeilijk een opleiding tot lerares te volgen en al helemaal niet voor studies die Angela in hoge mate interesseren, zoals die die met mensen, taal en communicatie van doen hebben. Maar eigenlijk wil ze dergelijke studies ook niet volgen, omdat die te “ideologisch doordrenkt” zijn. Ze heeft er geen zin in om haar leerlingen trouw aan en liefde voor het regime bij te brengen terwijl ze zelf met enige distantie tegenover staat en partij staat. Natuurkunde is, naast theologie en ingenieurswetenschappen, een studie die minder ideologisch beladen is. Dat wil overigens niet zeggen dat Angela een leven als theoretische fysica voor ogen heeft. Zij is vooral geïnteresseerd in de maatschappelijke context van de natuurwetenschappen en wil begrijpen wat beroemde natuurwetenschappers, zoals de bouwer van de atoombom Robert Oppenheimer, dachten.

Relaties

Natuurkunde is een mannenwereld. Angela is een van de weinige vrouwen en moet zich vanuit deze minderheidspositie teweerstellen. Als domineesdochter heeft ze dat ook al moeten doen. De methode die zij hanteert zou ze later ook in de politiek gebruiken: mannelijke emotionaliteit pareren met rationaliteit en feitenkennis.

In een omgeving waarin mannen domineren “zit er altijd wel wat tussen”. Angela Kasner raakt bevriend met Ulrich Merkel, een twee jaar oudere studiegenoot. Nog tijdens hun studie trouwen zij in 1977, op verzoek van Angela ook kerkelijk.

Van wederzijdse liefde is zeker sprake, maar het huwelijk is ook pragmatisch: als echtpaar is het makkelijker werk te vinden en een woning te krijgen. In Leipzig kan het stel een tweepersoonskamer van 10 vierkante meter betrekken, wat voor die tijd een kleine luxe is.

Vier jaar later, het paar woont inmiddels in Berlijn, komt er aan hun huwelijk een einde. Zonder waarschuwing vooraf verlaat Angela haar man. Zij scheidt van hem, maar behoudt zijn naam. Ze leert de vijf jaar oudere hoogleraar scheikunde Joachim Sauer kennen. Hij helpt haar bij het schrijven van haar dissertatie over een theoretisch-natuurwetenschappelijk onderwerp. Het proefschrift wordt met “zeer goed” gewaardeerd en in 1986 kan Merkel zich “doctor” noemen. Dit tot tevredenheid van haar vader die vond dat ze tot dan toe nog maar weinig had gepresteerd.

In 1998 treden Merkel en Sauer in het huwelijk. Kinderen krijgen ze niet. “Das hat sich nicht ergeben”, in de woorden van Merkel⁴.

Stormachtige loopbaan

In 1989 is Merkel 35 jaar en plotseling ziet de wereld er anders uit. In de nacht van acht op negen november 1989 valt de Berlijnse muur. Een gebeurtenis die niet alleen de gewone man en vrouw in Oost- en West-Duitsland, maar ook politici volkomen verrast. Erich

⁴ Bollmann, blz. 86

Honecker, de leider van de DDR, voorspelt nog in januari van dat jaar dat de muur nog wel vijftig tot honderd jaar zal blijven (be)staan⁵.

Ook Angela Merkel zou op dat moment zeker niet met een vriendin in de sauna hebben gezeten als ze op de hoogte was geweest. Maar ook zij is door deze historische gebeurtenis volledig overdonderd. Natuurlijk heeft ze nota genomen van de politieke spanningen en de burgerprotesten tegen het DDR-regime, maar zij neemt daaraan niet actief deel. "Ik was waarneemster, ik vertrouwde de boel nog niet helemaal"⁶.

Pas enkele weken na de val van de muur sluit zij zich aan bij de oppositionele burgerbeweging Demokratischer Aufbruch (DA). Dat het ingezette politieke proces onomkeerbaar blijkt is voor haar aanleiding politiek actief te worden. Het zou tekenend voor Merkels hele politieke carrière zijn om eerst de kat uit de boom te kijken alvorens besluiten te nemen. Dit neemt niet weg dat ze heel goed weet wat ze wil: een snelle Duitse hereniging, een markteconomie en lid van de bondsdag.

Met deze ambities loopt ze niet te koop. Het meest opvallende aan Merkel is in die tijd haar onopvallendheid. Ze houdt zich verre van ideologische discussies en richt zich in DA op praktische zaken. Desondanks, of dankzij, staat dit niet in de weg om de eerste woordvoerder van de beweging te worden. DA was toen al opgegaan in de "Allianz für Deutschland", dat onder leiding van de CDU van Helmut Kohl staat.

De Oost-Duitse CDU wint in maart 1990 ruimschoots de eerste vrije verkiezingen van de Volkskammer in de DDR. Merkel treedt toe tot de Oost-Duitse CDU, die zich kort daarop aansluit bij de West-Duitse CDU van Kohl. Zij is tot oktober 1990 de plaatsvervangend woordvoerder van de minister-president van de DDR, Lothar de Mazière. In die periode neemt Merkel een definitief en verrekend besluit: ze wil niet langer meer voor anderen spreken, maar voor zichzelf. Met andere woorden: politica worden en zich voor de Bondsdagverkiezing in december 1990 kandidaat stellen.

Het lukt. Merkel wordt lid van de Bondsdag, wat het begin zou zijn van een welhaast duizelingwekkende politieke carrière, ongekend in de Duitse politiek.

Helmut Kohl, die de verkiezingen had gewonnen, is voor zijn kabinet op zoek naar een "gezicht uit het Oosten", het liefst een vrouw. Kohl, die Merkel als haar mentor beschouwt, laat het oog op haar vallen. "Kohls Mädchen", zoals de media haar denigrerend noemen, krijgt de post van Minister voor Vrouwenzaken. Ze blijft dat tot het einde van de kabinetsperiode in 1994, maar ondertussen valt haar ook een ander ambt ten deel. De Mazière, die vicevoorzitter van de CDU is geworden, blijkt als "Inoffizieller Mitarbeiter" (MI) voor de Stasi te hebben gewerkt. Zijn politieke lot is daarmee beslist. Angela Merkel komt als zijn opvolger in aanmerking en heeft goede kansen: zij is via DA bij de CDU binnengekomen, heeft in de DDR geen politieke functies bekleed en op haar ministerschap is ook niets aan te merken.

Nog geen twee jaar nadat zij als schuchtere vrouw op een vergadering van DA verscheen, is Merkel vicevoorzitter van de CDU, plaatsvervangster van de "eenheidskanselier" Helmut Kohl.

Na de Bondsdagverkiezing van 1994, die de CDU wint, vraagt Kohl aan Merkel minister van Milieu in het kabinet van CDU en FDP te worden. Merkel zegt meteen ja, want het betekent

⁵ Letschert, Twee eeuwen Duitse Europapolitiek blz. 264

⁶ Bollmann, blz. 113

een grote stap vooruit in haar politieke carrière. Veel meer dan vrouwenzaken staat het thema milieu in het centrum van de politieke en maatschappelijke belangstelling. Als milieuminister begint zij zich van het imago van “Kohls Mädchen” los te maken en zowel op het nationale als internationale speelveld zich als politica te profileren.

Definitief afscheid van een imago

Maar haar macht zou nog verder gaan reiken dan dat. In 1999 komt aan het licht dat Helmut Kohl er een dubbele boekhouding voor de CDU-partijkas op nahoudt. Hij heeft tussen 1993 en 1998 giften van 1,5 tot 2 miljoen mark aangenomen, maar die niet in de officiële boekhouding van de partij opgenomen. Kohl geeft deze malversaties toe, maar weigert tegen de wens van de partijtop de namen van de donateurs te noemen.

Merkel herkent direct het gevaar van deze zwartgeldaffaire voor het voortbestaan van de CDU. In de Frankfurter Allgemeine Zeitung publiceert zij een brief, waarin zij in ongekend harde bewoordingen haar vroegere politieke mentor oproept al zijn functies binnen de partij neer te leggen. Het betekent het begin van het einde van Helmut Kohl. Het betekent ook dat Merkel door deze “scheidingsbrief” in één klap van haar imago van grijze muis, de softe, is verlost. In de publieke opinie komt ze te boek te staan als een moedig en doortastend persoon met de bagage voor hogere opgaven.

Na de voor de CDU verloren Bondsdagverkiezing in 1998 moet Kohl het veld ruimen. Merkel wordt in 1998 secretaris-generaal en in 2000 voorzitter van de CDU. Sinds het vertrek van Kohl was dat Wolfgang Schäuble, maar die was tot aftreden gedwongen, omdat hij in 1994 100.000 mark van een wapenhandelaar had aangenomen.

Bondskanselier

In 2005 is Angela Merkel niet alleen de eerste vrouwelijke bondskanselier van Duitsland, maar ook de jongste persoon in deze functie. Bovendien is zij de eerste Oost-Duitse die het hoogste ambt in de Duitse politiek bekleedt.

Merkel wint de Bondsdagverkiezing in 2005, zij het nipt, van de zittende kanselier Gerhard Schröder, die zeven jaar lang leiding had gegeven aan een rood-groene coalitie. Hoewel de achting voor Merkel na haar moedige daad om Kohl aan de kant te schuiven aanzienlijk was gegroeid, beschouwen velen haar als een “overgangs”-kanselier. Niemand kan op dat moment bevroeden dat zij tot 2021 in het zadel zal blijven.

Anders dan haar voorganger Schröder, die een voorliefde voor dure pakken en sigaren had, is Merkel het toonbeeld van bescheidenheid en soberheid zelve. Ze woont in een relatief eenvoudige woning Am Kupfergraben 6 in Berlijn, gaat op vakantie in Zuid-Tirol waar ze in een hotelletje met 30 kamers verblijft, doet zelf kerstinkopen en heeft er lol in zelf pruimentartaar te bakken en aardappelsoep te maken.

Vindt haar bescheidenheid zijn oorsprong in haar protestante opvoeding in de DDR, haar wetenschappelijke opleiding weerspiegelt zich in de manier waarop Merkel politiek bedrijft. Voordat zij besluiten neemt wordt er gewikt en gewogen, geanalyseerd, gedepolitiseerd, vertraagd, gearzeld, gezwegen. Kijken wat haalbaar is, geen ge-ideologiseren.

Haar politieke stijl krijgt de naam “merkeln”, wat in 2010 tot neologisme van het jaar wordt uitgeroepen. Duden, de Duitse van Dale, omschrijft de term als “bij belangrijke kwesties passief blijven, geen duidelijke uitspraken doen”. Merkel zegt zelf hierover, dat ze op

beslissende momenten moedig is, maar aanlooptijd nodig heeft om de juiste beslissingen te nemen. Risico's wil ze het liefst vermijden. Voor haar is de realiteit uitgangspunt, ze kan niets met "wat als...". Of zoals de minister-president Kretschmann van Baden-Württemberg het uitdrukte: "Risico is niet haar ding, crisis is haar ding"⁷.

Haar politieke stijl heeft bij menige collega-politici geleid tot opmerkingen die zowel kritiek als waardering in zich dragen. "Merkel is de moeder van alle Duitse porseleinkasten", "een vliegtuig met Merkel aan het stuur zal nooit neerstorten, maar waar ze landt weet je niet".⁸ Hoewel aan "merkeln" een negatieve klank kleeft werpt de manier waarop Merkel politiek bedrijft haar vruchten af. Dat geldt zeker voor de Europese politiek, waarin gedurende haar ambtstijd de crises zich aaneenrijgen.

Europese crisismanager

Haar eerste grote prestatie als crisismanager dateert van 2007. Nadat Nederland en Frankrijk in 2005 de Europese grondwet hebben verworpen, verkeert de Europese Unie in een staat van radeloosheid en hulpeloosheid. Duitsland is in het eerste half jaar van 2007 voorzitter van de Europese Raad. Merkel voert achter gesloten deuren tal van bilaterale gesprekken met regeringsleiders en weet compromissen te sluiten. Uiteindelijk wordt, dankzij Merkels onderhandelingskunst, anderhalf jaar later in de Portugese hoofdstad het Verdrag van Lissabon gesloten. Met dit resultaat vestigt Merkel definitief haar naam in Europa. Met haar optreden heeft ze aangetoond dat Duitsland grote waarde hecht aan een gemeenschappelijke, praktische aanpak en aan de verdieping van het Europese integratieproces. Het is niet vreemd dat bij (het oplossen van volgende) crises allereerst een beroep op Duitsland wordt gedaan.

En die crises dienen zich al snel aan. In 2008 barst de bankencrisis los. Door het faillissement van de Amerikaanse investeringsbank Lehman Brothers dreigt het hele internationale financieringssysteem in elkaar te klappen, banken en staten met zich meeslepend.

In 2009 maakt de Griekse regering bekend dat de vorige conservatieve regering de Griekse staatsschuld bewust vele malen lager heeft aangegeven dan die feitelijk is. Het vertrouwen in Griekenland daalt dramatisch, wat zich vertaalt in de aanzienlijk hogere rente die Griekenland voor staatsleningen moet betalen. Het land kan zijn schulden niet meer voldoen. Het gevaar is meer dan reëel dat het land de eurozone moet verlaten, wat het einde van de euro zou kunnen betekenen.

Voor Duitsland als Europese economische grootmacht, is het van het grootste belang dat de euro gered wordt. Merkel neemt het heft in handen en verbindt zelfs haar kanselierschap aan de redding van de euro én van Europa. "Denn", zo zegt ze "scheitert der Euro, dann scheitert Europa"⁹. Onder leiding van Merkel neemt de Europese Unie noodmaatregelen om het uiteenvallen van de Monetaire Unie te voorkomen. Er komt een Europees steunpakket van 80 miljard Euro. Voor een belangrijk deel van de financiering ervan komt al gauw Duitsland als "Zahlmeister" in beeld. Merkel stemt met steun van de Bondsdag daarmee in, maar alleen onder strikte voorwaarden. Griekenland moet drastische hervormingen en bezuinigingen doorvoeren, die grote economische en sociale gevolgen voor de Griekse

⁷ ARD documentaire Merkel-Jahre am Ende einer Ära

⁸ Idem

⁹ Letschert, blz. 287

bevolking hebben. In dit soort omstandigheden laat Merkel zich van haar harde kant zien. Als zij ervan overtuigd is dat ze het juiste doet wat op dat moment nodig is, kan Merkel onverbiddelijk zijn. Het deert “Teflon-Merkel”¹⁰ dan ook in het geheel niet dat zij op Griekse posters met een hitlersnor wordt afgebeeld.

Onder leiding van Merkel wordt niet alleen Griekenland, maar ook de euro én Europa gered. Mede naar aanleiding hiervan roept het Amerikaanse Magazine Forbes Merkel in 2011 uit tot de machtigste vrouw van de wereld.

Merkel krijgt in de jaren daarna nog meerdere keren de gelegenheid zich als crisismanager te manifesteren. Begin 2014, Merkel is intussen aan haar derde termijn als bondskanselier begonnen, bezet Rusland de Krim. Putin schendt daarmee niet alleen het internationale volkenrecht, maar zet ook de vrede in Europa op het spel. Voor Angela Merkel heeft Putin een grens overschreden. Zij trekt het initiatief naar zich toe. Samen met Oekraïne, Rusland, Frankrijk en de Verenigde Staten worden de zogenaamde Minsk-akkoorden gesloten, waarin afspraken worden gemaakt over een bestand in Oost- Oekraïne.

Steeds duidelijker neemt het Duitsland van Merkel in het Europees buitenlands beleid het leiderschap op zich.

Dat leiderschap manifesteert Merkel ook tijdens de vluchtelingen crisis in 2015, wanneer miljoenen Syriërs naar Europa vluchten. Zij opent de Duitse grens onder het motto “wir schaffen das” en meer dan 1 miljoen vluchtelingen zoeken hun heil in Duitsland. Er moet echter een Europese oplossing voor de vluchtelingenstroom gevonden worden. Merkel sluit namens de EU met de Turkse president Erdogan een overeenkomst. In ruil voor 6 miljard Euro zal Turkije de vluchtelingenstroom tegenhouden. Tijdens de gesprekken vernedert Erdogan de bondskanselier door haar op een gouden troon te laten plaatsnemen zonder Duitse vlag. Merkel accepteert de onhebbelijkheden van de Turkse leider en etaleert daarmee wat haar als politica zo typeert: ze heeft duidelijk voor ogen wat bereikt moet worden, waarbij zij rekening houdt met de praktische omstandigheden, met het hier en nu. Zakelijk, geen emotie. Het is zoals het is.....

Binnenlandse turbulenties

Geniet Merkel in Europa en daarbuiten volop aanzien en respect, binnen de landsgrenzen ligt dat anders.

Vooruit uit rechts- nationalistische hoek ligt Merckels beleid onder vuur. Haar euro- en vluchtelingenpolitiek staat aan hevige kritiek bloot, omdat die de Duitse nationale belangen zou schaden. De kritiek richt zich niet alleen op de politiek, maar vooral tegen de vrouw die die politiek belichaamt, Angela Merkel. Bij demonstraties, vooral in het oosten van het land, worden galgen megedragen waaraan Merkel met een touw om haar nek bungelt.

De meerderheid van de Duitsers is echter tevreden met de politieke prestaties van hun Bondskanselier. Dat neemt niet weg dat in de Duitse samenleving sprake is van toenemende polarisering. Omdat ook in andere Europese landen rechtspopulisme al geruime tijd terreinwinst boekt kan dat niet aan Angela Merckels politiek worden toegeschreven.

In november 2016 neemt ze het besluit zich ook voor de vierde keer kandidaat te stellen. Die beslissing is ingegeven door de internationale situatie, die door het anti-multilateralisme van

¹⁰ Spiegel E-book

de net gekozen Amerikaanse President Trump onder druk dreigt te komen te staan. Bovendien geldt dat brede lagen van de bevolking Merkel als de enige persoon zien die in staat is het land in tijden van internationale spanning en toenemende polarisatie te leiden. In 2017 verslaat Merkel bij de verkiezing van de Bondsdag de SPD-kandidaat Martin Schulz en begint aan haar vierde termijn als Bondskanselier van de CDU/SPD-coalitie. De in 2020 uitgebroken coronapandemie slokt veel van haar aandacht op. De manier waarop zij de crisis aanpakt doet de populariteit van de CDU geen goed. Merkel had voordien al aangegeven in 2021 niet meer voor het hoogste politieke ambt te willen kandideren. De CDU verliest de Bondsdagverkiezing op 26 september 2021 van de SPD. Merkels opvolger is de sociaaldemocraat Olaf Scholz, die samen met de Grünen en de FDP een coalitie vormt. De coalitie wordt direct geconfronteerd met de ernstigste crisis die Europa na de Tweede Wereldoorlog meemaakt. Rusland valt Oekraïne binnen, het is oorlog in Europa. 2021 markeert het definitieve einde van een tijdperk van 16 jaar, waarin Angela Merkel niet alleen leiding aan Duitsland, maar ook aan Europa gaf.

Topvrouw

Blijft de vraag hoe een wat introverte domineesdochter, afkomstig uit de totalitaire DDR in staat is geweest op te klimmen tot een politieke figuur met wereldwijd groot aanzien. Zoals het wel vaker met carrières gaat kunnen toevallige omstandigheden de weg naar de top plaveien. Want wat zou er met Angela Merkel gebeurd zijn als Lothar de Maziere niet het CDU-voorzitterschap had moeten opgeven? Hoe zou Merkels toekomst eruit hebben gezien als Helmut Kohl wel netjes de boekhoudkundige regels had gevolgd? Merkel zelf zou zeggen: “Aan als dan...heb ik geen boodschap”.

Het zou Merkel ernstig tekortdoen haar steile politieke loopbaan louter als product van toevalligheden te duiden. De poging haar succes te verklaren uit het feit dat zij vrouw is kan ook niet imponeren. Er bestaat immers niet zoiets als een vrouwelijke stijl van leidinggeven. Verklaringen voor haar succes kan men eerder vinden in haar politieke stijl die niet los gezien kan worden van haar persoonlijkheid. Haar zakelijke, rustige, bescheiden en beheerste manier van doen vormde de grondslag voor haar politieke handwerk. Een handwerk, dat gericht is geweest op het vermijden van politieke confrontaties, het streven naar consensus en continuïteit. Met haar pragmatische aanpak heeft zij veel vertrouwen en waardering geoogst, niet alleen op het Europese en wereldtoneel, maar ook en vooral in eigen land. Angela Merkel is in staat gebleken naadloos aan te sluiten bij de Duitse politieke cultuur: de hang naar zekerheid en veiligheid, de behoefte aan stabiliteit in plaats van verandering, het vermijden van conflicten. Merkel was er de verpersoonlijking van en waarom zou je daarvan afscheid willen nemen? Zo heeft Angela Merkel zestien jaar lang haar land én de internationale gemeenschap als Bondskanselier kunnen dienen. Waarachtig een topvrouw.

H. Letschert
Gouda, 17 Juni 2022

Geraadpleegde bronnen

- *Angela Merkel, die Kanzlerin und ihre Zeit*, Ralph Bollmann, 2021, Uitgeverij Beck, München, ISBN 9783406741111
- *Twee eeuwen Duitse Europapolitiek, hoe Duitsland diepe sporen trok*, Henk Letschert, 2020, Uitgeverij Aspekt, ISBN 9789463389372
- *Het land van Merkel, Duitsland 2005-2017*, Frits Boterman, 2017, de Arbeiderspers, Antwerpen-Amsterdam, ISBN 9789029515245
- *Handbuch zur deutschen Europapolitik*, Katrin Böttger/Mathias Jopp (Hrsg), 2017, Uitgeverij Nomos, Bonn, ISBN 9783742500939
- *Angela Merkel, Porträts und Interviews aus dem Spiegel*, 2014, Spiegel-Verlag, Hamburg, E-book.
- *Merkel Jahre- am Ende einer Ära*, Documentaire ARD, 30 Augustos 2021
- www.bpb.de
- www.tageschau.de
- www.ard.de